

Vad är det för fel på plantan?

sid 34-39 i YOUR FIRST ORCHID av Stephen R. Batchelor

DU HAR HAFT DIN FÖRSTA ORKIDE sedan en tid tillbaka, och ändå frodas den inte. Få, om några, blommor har öppnat sig. Varför? Det här kapitlet beskriver vanliga problem som nybörjare kan möta, varför de inträffar och vad som kan göras för att lösa dem.

Odlingsteknik

Om din orkidé inte växer bra så har det vanligen något att göra med hur du odlar den, inte med skadedjur eller sjukdom. Sådana problem beror på din odlingsteknik.

Vattnat för ofta

Odling av orkidéer i bark och andra odlingssubstrat för epifyter verkar bli torra inom några timmar efter vattning. På grund av detta tenderar många nybörjare att övervattna sina orkidéer.

Symtom: Två saker kan hända när en orkidé vattnas för ofta:

1) Odlingssubstratet har inte en chans att torka ut. Utrymmen i substratet som normalt är fyllda med luft, är fyllda med vatten. Utan tillräckligt med syre kan växtens rötter inte fungera fullt ut. Om dessa förhållanden kvarstår, rötterna dör.

Kan inte plantan ta upp tillräckligt med vatten på grund av att rötterna inte lever, vissnar den gradvis. Pseudobulberna, en gång fylliga och släta, har nu djupa fåror som löper på längden. Läderartade blad mjuknar och utvecklar veck. Tunnare blad kanske aldrig växer ut helt. Äldre blad gulnar och faller i förtid.

Förståeligt nog kan nybörjare lätt tolka detta som att deras orkidé behöver mer vatten, inte mindre. De vattnar mer och växten blir sjukare.

2) Den försvagade plantan utvecklar svartröta, *Pythium* eller *Phytophthora*. På några dagar blir växten svart, vanligtvis nerifrån och upp, och dör.

Vad kan du göra: Vanligtvis, när du inser att du har vattnat med för täta intervaller, är rötter och odlingssubstrat i ett tillstånd av förfall. Plantera om så snart som möjligt. Ta bort alla döda rötter. Använd ett grövre odlingssubstrat. Större bitar av substratet innebär större luftfickor och snabbare upptorkning. Eftersom plantan är så gott som rotlös kommer den att behöva stödjas. Använd klämmor och blompinnar.

Från och med nu, vattna mer försiktigt. Se till att din orkidé torkar ut tillräckligt mellan vattningarna. Kom ihåg att vattna uppifrån och låt vattnet rinna av genom hålen i botten av behållaren.

Om din planta inte har livskraftiga rötter, placera den omplanterade och vattnade plantan i en genomskinlig plastpåse. Förslut nästan hela påsen och se till att det finns ett lufthål. Detta kommer att förhindra att orkidén torkar ut ytterligare genom att kraftigt minska avdunstning. Placera den förpackade växten på en plats som endast får indirekt ljus tills du ser tecken på att nya rötter bildas. Ta sedan ut plantan med kruka ur påsen och fortsätt att odla den, titta noga för att se om några andra problem uppstår.

(Obs: Se till att en rotlös orkidé inte utsätts för direkt solljus när den är i sin påse. Solljus skulle leda till en uppbyggnad av värme i påsen och "koka" växten på några timmar.)

Om din orkidé har utvecklat svartröta, behandla den omedelbart med lämplig fungicid.

Vattnat för sällan

Ett fåtal nybörjare har den omvända tendensen: att de vattnar för sällan. De placerar sin orkidé i ett soligt fönster eller utomhus, och glömmer den till helgen, då tankarna naturligt går över till hobbyer. Samtidigt är det möjligt att plantan hade kunnat dra nytta av en vattning mitt i veckan. Eller, de tar varningar om att övervattna på för stort allvar och sprayar bara sin planta istället för att spola igenom krukans botten med vatten när den är torr.

Symtom: Tecken på undervattning är ironiskt nog desamma som när en orkidé övervattnas, så att rötterna förloras. Hur som helst, plantan får inte tillräckligt med vatten och vissnar. Se symptomen för övervattning som anges ovan.

De tunnare bladen på vissa orkidéer, såsom miltonias, kan uppvisa dragspelsliknande veck när de utvecklas. Dessa blad, istället för att expandera helt, kommer fram kraftigt veckade horisontellt och förblir så under hela sin livstid.

Vad kan du göra: Se först till att din växt lider av undervatten, inte övervattning. Kontrollera tillståndet för hos rotsystem: Sitter plantan fast i krukans botten eller är den vinglig? Om den är löst, omplantera. Följ instruktionerna ovan.

Om din planta verkar välrotad, öka vattningsfrekvensen. Om du har vattnat en gång i veckan, vattna istället två gånger; om du har vattnat två gånger i veckan, vattna istället varannan dag. När du vattnar, vattna ordentligt - tills vattnet rinner ut ur krukans botten.

Titta noga på plantan för att se om den svarar. Tecken på vissnande bör minska; bladen får ofta en friskare, djupare nyans av grönt. (Däremot kommer eventuella dragspelsblad inte att rätta sig. Titta på nya blad för korrekt utveckling.)

Om din planta, efter att ha ökat vattningsfrekvensen, fortfarande verkar vissna, kan otillräcklig luftfuktighet vara boven.

För inomhusodlare är låg luftfuktighet ett vanligt problem som kan minska kraften hos dina växter. Medel för att öka luftfuktigheten är att använda en luftfuktare och/eller placera växten på en grusbricka fylld med vatten eller odla utomhus under sommaren där det är möjligt.

För lite ljus

Det krävs energi för att en växt ska växa och blomma. Genom fotosyntes omvandlar växter solljus till en form av energi som de kan lagra och använda. Utan tillräckligt med ljus kan en växt inte ackumulera tillräckligt med energireserver för att stödja riklig tillväxt och blommor. Orkidéer, precis som andra blommande växter, behöver en minimal mängd ljus för att blomstra.

Symtom: Din orkidé får inte tillräckligt med ljus om:

- Bladen är mörkgröna, men glanslösa, samtidigt som den verkar ha ett friskt rotsystem.
- Varje nytt blad eller tillväxt är mindre än det förra.
- Plantan ser överlag klen och svag ut.
- Den har bara producerat ett fåtal små blommor, om någon.

Vad kan du göra: Öka mängden ljus som din orkidé får, men var noga med att göra det gradvis.

Bladen blir ömtåliga när de får otillräckligt med ljus och kan lätt få brännskador om de plötsligt utsätts för dramatiskt högre ljusförhållanden.

Om du odlar under växtbelysning, flytta din planta närmare och mot mitten av armaturen där ljusintensiteten är som högst. Om du inte redan gör det, använd dina lampor minst 14 timmar om dagen, helst 16. Om du använder lysrör och det har gått mer än ett år sedan du bytte ut dem, gör det så snart som möjligt. Äldre lysrör släpper ut mycket mindre ljus.

Orkidéer som odlas på fönsterbräddor bör flyttas till ett annat fönster, ett med en eller två timmar mer av direkt solljus. Vänd plantan ofta och kontrollera den varje dag för tecken på bränning. Om plantan börjar visa tecken på för mycket ljus, ge lite skuggning, antingen med en halvgenomskinlig gardin eller andra växter. Efter en månad, när plantan har anpassat sig till den nya miljön, minska eller ta bort skuggmaterialet.

För mycket ljus.

"Brännskador", kan bero på för mycket ljus.

Symtom: Torra gula fläckar på bladen är den första indikationen på att orkidén får för mycket ljus. På en tjockbladig orkidé, som en phalaenopsis, är dessa fläckar ofta grova och något upphöjda. Om du misstänker att plantan får för mycket ljus, känn på bladen. Blad som är nära att brännas känns varma vid beröring. Detta gäller särskilt läderartade löv.

Om förhållandena kvarstår kommer de gula fläckarna att bli fler, mörkna till svarta och ibland bli sjunkna (om bladen är tjocka). Så småningom kommer bladet att falla av. Under extrema förhållanden kan en hel växt gå förlorad.

Orkidéer som har varit under förhållanden som är för ljusa, men inte överdrivet så, kan bli gulaktiga och hämmade i sin tillväxt.

Vad kan du göra: Minska mängden direkt solljus som din växt får. Flytta växten till en plats som får mindre solljus, eller ge skugga. Brännfläckar kommer att sluta spridas och plantan bör bli grönare. Men när vävnad har bränts kvarstår skadan, så förvänta dig inte att brända blad ser oskadda ut igen. Om du odlar utomhus under sommaren kan för mycket ljus bli ett problem så det gäller att vara särskilt försiktig med att inte bränna - din planta har vant sig vid det lägre ljuset och svalare förhållanden inomhus på vintern. Men nu klättrar solen på himlen och är mer intensiv, och temperaturerna stiger.

Titta ordentligt på din orkidé och var redo att ändra odlingsförhållanden om plantan börjar visa tecken på skador.

Låga temperaturer.

Minustemperaturer, under 0 C, gör att iskristaller bildas i mottaglig växtvävnad, och skär den som otaliga små knivar. Temperaturer över fryspunkten, men under det optimala för ett släkte orsakar mer subtila problem.

Symtom: Inom timmar efter exponering för minusgrader blir orkidévädnen mörk och mosig. Detta kan hända med ett enstaka blad som vidrör en fönsterruta en frostig natt, eller en hel växt som lämnas utomhus under iskallt väder.

En orkidé som odlas vid temperaturer under dess optimum, men som inte fryser, försvagas med tiden. Försvagade orkidéer är mer mottagliga för olika svampar och bakterier, inklusive de som orsakar bladfläckar och röta.

Vad kan du göra: Lägsta temperaturer råder under vinternätter, så om du odlar inomhus, flytta antingen bort din orkidé från fönstren, där temperaturen är som lägst, eller skruva upp värmen. Ark av bubbelplast applicerade på fönster hjälper till att isolera odlingsområdet. Om du odlar utomhus under sommaren, ta in din planta de nätter då temperaturer förväntas på 10 C eller lägre.

Höga temperaturer.

Orkidéer har också en begränsad tolerans mot temperaturer som är för höga. Ihållande temperaturer över det optimala intervallet kan orsaka allvarlig skada.

Symtom: Extremt höga temperaturer, i kombination med intensivt ljus, orsakar samma gulning och svärtning av bladvävnad som nämnts tidigare under rubriken "För mycket ljus". Temperaturer som konsekvent överstiger plantans preferens kan resultera i blad-spets-död, en nekros (död) av bladvävnad nära slutet av bladet. Bladdropp, liksom missbildade utväxter och blad, är också tecken på alltför höga temperaturer. Vissa särskilt känsliga orkidéer, som masdevallia, faller bokstavligen sönder i varmt väder.

Orkidéer som upplever nattemperaturer som är betydligt över rekommenderade nivåer kan försvagas av den resulterande obalansen mellan andning (som använder energireserver) och fotosyntes (som bygger upp energireserver). Höga temperaturer på natten, när andningen är på topp, kan göra att en växt förbrukar för mycket energi, vilket resulterar i svag, ranglig tillväxt.

Vad kan du göra: Att sänka temperaturen är svårare än att höja den, speciellt inomhus. Överväg att flytta din orkidé utomhus på sommaren. På alla utom de varmaste nätterna kommer din orkidé att uppleva ett mycket mer passande fall i nattemperatur än inomhus.

Andra sätt att moderera temperaturen inkluderar:

- Ökad luftcirkulation. Håll luften cirkulerande runt en växt för att öka transpirationen (avdunstning från bladen), vilket har en kylande effekt. Rörlig luft dämpar också temperaturen och tar bort fukter med varm luft.
- Minska mängden ljus. Solljus är en enorm värmekälla i en växts vävnad. Att sänka antalet timmar en växt får solljus och bryta upp ljuset som når växten genom olika sätt att skugga, hjälper till att sänka växttemperaturen.
- Välj släkten lämpliga för rådande förhållanden. Om du odlar orkidéer under varmare temperaturer, välj varmväxande orkidéer.

För lite gödning.

Orkidéer är sällan snabbväxande, så de kräver inte stora mängder gödningsmedel. Symtom på för lite gödning är sällsynta och svåra att identifiera.

Symtom: Det mest uppenbara symtomet på konsekvent undergödning (praktiskt taget inget gödselmedel alls) skulle vara mindre blad och årstillväxt. Hela växten kan se gulaktig ut. Detta skulle vara mest uppenbart i orkidéer som odlas i icke nedbrytbara medier, vilket inte ger växten näring. Organiska medier, t.ex. bark och mossa, frigör vissa näringsämnen när dessa bryts ner.

Vad kan du göra: Applicera lämpligt gödningsmedel med rekommenderad frekvens och mängd (se sidorna 16 och 17 för information om detta ämne).

För mycket gödning.

Övergödning är vanligare. Det är frestande att använda för mycket av det goda.

Symtom: Vid ihållande övergödning byggs närsalter upp i odlingsmediet. En vit skorpa bildas runt krukans inre kant och i vissa fall ovanpå själva mediet. När orkidérötter kommer i kontakt med dessa salter blir deras rotspetsar svarta och dör. Om dessa förhållanden fortsätter kan hela rötter duka under. Växten kommer att torka ut. Bladspetsar kan också dö på grund av övergödning.

Vad kan du göra: När symtom som dessa dyker upp är det bästa man kan göra att omplantera. Se till att rensa rötterna från eventuella saltrester. Minska ner din gödning till den rekommenderade frekvensen och mängden.

Att känna igen sjukdomar orsakade av odlingsförhållanden är bara en del av ekvationen för att odla upp friska orkidéer. Ofta kan ett botemedel fås genom att ändra hur du tar hand om växterna. Till exempel, om röta är ett problem, kan mindre ge vatten och öka luftcirkulationen lösa problemet. Rådgör med andra orkidéodlare för råd.

Felsökningsguide för nybörjare orkidéodlare

Skrumpade blad/pseudobulber.

Kontrollera växtens rötter. Om de är i bra form, öka vattningen. Om de är i dålig form, plantera om och minska vattnings-frekvensen.

Ruttnande blad/pseudobulber.

Om cattleya, dränk med Truban. Upprepa om några dagar. Om phalaenopsis eller paphiopedilum, spraya med Physan. Upprepa om några dagar.

Torra, sträva, gula till bruna eller svarta fläckar på bladen.

För mycket ljus - skugga din växt.

Svag tillväxt och små blad.

Kontrollera rötternas tillstånd; omplantera om dåliga. Om rötterna är friska och bladen mörkgröna, öka gradvis ljuset och se upp så att bladen inte bränns av ljuset.

Bladen är fläckiga eller har ränder i svart.

Orsakas av diverse svampar eller virus. Öka luftrörelsen runt växten. Spraya eller doppa med fungicid som är lämplig för sjukdomen. Om nekros fortsätter på nya blad, testa för virus.

Blommor har streck i mörkare färg eller svart.

Kan vara genetisk defekt eller virus. Överväg att testa för virus.

Rötter i dålig form, spetsar blir svarta.

Omplantera. Följ rekommenderade gödningsmetoder. Om tillståndet kvarstår, låt testa vatten - kan ha höga salthalter.

Få eller inga blommor.

Är växten tillräckligt stor? Kontrollera om det finns bevis på tidigare blomning. Om det finns, kontrollera rötter. Om de är ohälsosamma, omplantera. Om friska, öka gradvis ljuset. Gödsla enligt rekommendation.

Allmän brist på kraft.

Se till att temperaturförhållandena är optimala för släktet (med ett lämpligt fall på 10 C på natten) och att planteringsmediet är i gott skick. Om växten inte trivs, testa för virus.